

Likestillings- og
diskrimineringsombudet

Barne- og likestillingsdepartementet
Postboks 8036 Dep.
0030 OSLO

BARNE-OG LIKESTILLINGSDEP.	
Arvskode:	431-0
Dato:	25/9-09
Saksnr:	2007H02425-101

Vår ref.
09/1024-6-SKE

Deres ref.
200702425-/KHT

Dato:
20.09.2009

**HØRINGSUTTALELSE - UNGDOMS FRITIDSMILJØ / UNGDOM,
DEMOKRATISK DELTAKELSE OG INNFLYTELSE - FRA
LIKESTILLINGS- OG DISKRIMINERINGSOMBUDET**

Da rapporten *"Unges fritidsmiljø. Ungdom, demokratisk deltakelse og innflytelse"* er todelt, vil høringsuttalelsen fra Likestillings- og diskrimineringsombudet, LDO, også behandle de to delene hver for seg.

Del 1: Ungdoms fritidsmiljø

LDO merker seg at *"Unges fritidsmiljø"* i utredningen er avgrenset til to kommunale ansvarsområder; kulturaktiviteter i kommunene og fritidsklubber / aktivitetshus. Ombudet mener at rapportens innledende kapitler gir en grei innføring i kommunale fritidstilbud for ungdom, og ser positivt på at viktigheten av behov for bedre bakgrunnsdokumentasjon på området er fremhevet.

LDO er enig med utvalget i at kommunale fritidstilbud er et viktig virkemiddel for inkludering av marginaliserte ungdomsgrupper (punkt 5.3.3.). Ombudet vil imidlertid påpeke at begrepsbruk og omtale av utsatte grupper i dette avsnittet er kritikkverdig. Utvalget skriver dette om hvem som ekskluderes fra private arenaer;

"Blant de upopulære finnes for eksempel bestemte etniske grupper, homofile, de mindre skoleflinke etc.(...) Det kan også gjelde svært ressurskrevende og krevende ungdommer som i liten grad inviteres inn på private arenaer, og som en heller ikke kan forvente at frivillige organisasjoner skal ta seg av" (side 49) (vår understrekning).

I en fotnote (20) til dette avsnittet eksemplifiserer utvalget innholdet i teksten ved å fremheve at slike ungdommer kan være ungdommer med betydelige funksjonshemminger og/eller atferdsproblemer. Etter ombudets mening bidrar denne tilnærmingen til ytterligere stigmatisering av ulike grupper, i stedet for å stimulere til et samfunn med inkluderende fellesarenaer for alle.

LDO er tilfreds med at et eget kapittel omhandler *"Inkluderende fritidsmiljø"* (kap.6), og merker seg at her drøftes situasjonen for fire grupper nærmere; fattige, innvandrere ungdom, barn og unge med funksjonsnedsettelse samt utsatte ungdomsgrupper. Ombudet mener imidlertid at inkluderingskapittelet ikke presenterer de fire gruppene på en likeverdig måte, verken i forhold til innhold, omfang eller kilde-materiale. Dette får konsekvenser for hvilke tiltak som foreslås for gruppene.

Unge med funksjonsnedsettelse

Ombudet vil særlig påpeke at beskrivelsen av situasjonen for ungdom med nedsatt funksjonsevne er svært mangelfull og altfor lite nyansert, og at det lille som står kan virke stigmatiserende. Én mulig årsak til dette kan være mangelfull dokumentasjon på området. Dette burde imidlertid vært problematisert og gjenspeilet i forslag til tiltak.

LDO savner en tydelig begrepsavklaring av *"nedsatt funksjonsevne"* og *"funksjonshemming"* i punkt 6.3 *"Barn og unge med funksjonsnedsettelse"*. At dette mangler gjør at omtalen av funksjonshemmede ikke er i samsvar med viktige offentlige dokumenter på området, som NOU 22:2001, St.meld. nr. 40 (2002-2003), NOU 8:2005, Ot.prp. nr.44 (2007-2008) og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Et resultat av dette er at samfunnsskapte funksjonshemmende barrierer og diskriminerende praksis ikke kommer tydelig fram. Isteden får beskrivelsen et preg av at barrierene unge med funksjonsnedsettelse møter skyldes deres funksjonsnedsettelse og at løsningen er særordninger. Dette står i sterk kontrast til hvordan utredningen, i punkt 6.2.6, analyserer innvandrerungdoms barrierer for deltakelse på sentrale fritidsarenaer. Her trekkes det inn flere faglige og teoretiske bidrag, og det fremheves innledningsvis at manglende deltagelse *"er problematisk i et inkluderingsperspektiv, i et likestillingsperspektiv og også i et folkehelseperspektiv"* Ombudet mener at dette er viktige perspektiver som i like stor grad bør legges an når det gjelder funksjonshemmede ungdom, men vi kan imidlertid ikke se at dette er ivare tatt i denne utredningen.

Rapporten utdyper hvorfor foreldre til innvandrerungdom kan legge begrensninger på ungdommenes deltakelse i fritidsaktiviteter (side 73). Foreldre til funksjonshemmede tillegges kun skyld (side 79). En så unyansert fremstilling mener ombudet er svært kritikkverdig.

"..., foreldre og pårørende kan også legge begrensninger på fritidsaktivitetene, ..."

I rapporten omtales mulighetene unge funksjonshemmede har til deltakelse i fritidsmiljø under det samme punktet som beskriver barrierene de møter. Ombudet mener at dette kan tolkes som en rettferdiggjøring av dagens situasjon. Det samme gjør setninger som *"Det påpekes imidlertid at utviklingen synes å være på rett spor, og at det har skjedd forbedringer."* og *"Det påpekes at dette ikke oppfattes som motvilje, men heller som manglende bevissthet om hva den enkelte ønsker gjøre og hvilke tilbud som det er mulig å bruke."*

Når det gjelder utredningens analyse av barrierer, mener LDO at fokuset i for stor grad rettes mot fysiske barrierer i miljøet som hindrer deltagelse. Ombudet savner en analyse av organisatoriske og sosiale barrierer ved fritidstilbudene i seg selv. Vi viser i den forbindelse til Nova rapport nr 9/09 *"Unge funksjonshemmede -selvbilde, sosial tilhørighet og deltakelse i fritidsaktiviteter"*. Rapporten viser blant annet at sosiale barrierer som holdninger og kunnskapsløshet er viktige hindre for deltagelse, på tross av at fysisk tilrettelegging er ivare tatt.

LDO savner videre i utredningen et fokus på hvorfor det er særlig viktig for ungdommer med nedsatt funksjonsevne å delta på kommunale fritidstilbud. Utredningen peker på at dårlig økonomi er en barriere for deltagelse for funksjonshemmede. Fritidsklubber er i så måte et lavterskeltilbud som ikke stiller krav til ferdigheter eller betalingsevne. Videre viser undersøkelser at mange funksjonshemmede i større grad enn andre bruker tid på å organisere hverdagen. I utredningen *"Fritid med mening. Statlig støttepolitikk for frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner"*, understrekes disse forholdene i en drøfting av hvorfor ungdom med nedsatt funksjonsevne har høy organisasjonsdeltakelse:

Selv om disse funnene er overraskende i forhold til tidligere forskning, kan man tenke seg at aktivitets- og kulturorienterte organisasjoner er egna fritidsaktiviteter for denne gruppen unge. Dette er organisasjoner som ofte opererer i nærmiljøet, med faste møtetidspunkt og på faste steder. Dette gjør det særlig hensiktsmessig for unge som trenger assistanse, det være seg transport, talk, assistanse m.m., å planlegge deltagelsen i forkant. Dersom den lokalt organiserte fritidsaktiviteten forvitrer og erstattes av mer tilfeldige sosiale møteplasser for ungdom, er det i særlig grad denne gruppen unge som vil rammes" (Ødegård 2006:91)

Ombudet mener at rapportens omtale av situasjonen for unge med funksjonsnedsettelse fullstendig mangler et likestillings- og antidiskrimineringsperspektiv. Dette til tross for at utredningen er lagt fram etter at diskriminerings- og tilgjengelighetsloven trådte i kraft. Etter vår mening bidrar dermed rapporten til å opprettholde stigma om unge med funksjonsnedsettelse. At kunnskapen på området er svært mangelfull, og hvilke konsekvenser dette har for holdninger til gruppen, er ikke

fremhevet. Utredningen foreslår derfor heller ingen tiltak om forskning og utviklingsarbeid som kan øke kunnskapsgrunnet, noe ombudet finner svært kritikkverdig.

Selv om deltakelse i idrettsforbund ikke inngår i utredningen, ønsker Ombudet å vise til rapporten "Likestilling og mangfold i norsk idrett" som ble utarbeidet av LDO i samarbeid med Norges idrettshøgskole i 2008. Her opplyser Norges Idrettsforbund at antall aktive medlemmer med nedsatt funksjonsevne i idrettslagene har økt fra 6 200 i 2002 til nærmere 10 000 i 2007. Samtidig pekes det på utfordringer i forhold til registrering:

"Registreringen av funksjonshemmede utøvere i idrettslagene er utfordrende. Dette gjelder både ut fra dagens system og i enda større grad for det fremtidige, individuelle registreringssystemet. Informasjon om funksjonshemming er personsensitive opplysninger, og det er derfor vanskelig å finne hensiktsmessige metoder for å kartlegge omfanget av funksjonshemmede i norsk idrett. Dette er en utfordring NIF kommer til å arbeide med fremover."

Ombudet ønsker også å løfte fram forslagene LDO-rapporten har nedfelt på området "Idrett uavhengig av funksjonsevne" (s.90), da disse kan være av betydning for de delene av ungdoms fritidsmiljø som BLD har utredet.

Funn	Tiltak	Adressat
Rekruttering av personer med nedsatt funksjonsevne oppleves som vanskelig	- Utvikling og spredning av informasjon rettet mot målgruppen, også gjennom interesseorganisasjoner	NIF Særforbund Idrettskretser Idrettslag
Få personer med nedsatt funksjonsevne er medlemmer i styrer og utvalg	- Øke fokus på rekruttering til disse funksjonene - Mentorordninger	NIF Særforbund Idrettslag
Få personer med nedsatt funksjonsevne som er trenere, dommere og ledere	- Øke fokus på rekruttering - Mentorordninger	NIF Særforbund Idrettslag
Utfordringer i forhold til transport og støttefunksjoner	Avklare ansvarsforhold vedrørende Infrastruktur	NIF Særforbund Lokale aktører
Mangel på kompetanse et problem for tilrettelegging	Bedre skoling om tilrettelegging for aktivitet	Særforbund

Ungdom med innvandrerbakgrunn

LDO mener det er positivt at rapporten tar for seg utfordringer knyttet til minoritetsungdoms deltakelse i kommunale fritidsaktiviteter. Etter det LDO kjenner til er de siste tiårenes befolkningsendringer i liten grad gjenspeilet i kommuners fritidstilbud. Ombudet støtter tiltaksforslagene i rapporten, men vil understreke viktigheten av å trekke med minoritetsorganisasjoner og minoritetsbarn og unge selv i utforming og gjennomføring av tiltakene. Det er viktig både for å utvikle treffsikre tiltak og for tiltakenes legitimitet.

Rapporten påpeker at deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter har viktige tilleggsdimensjoner for barn og unge med innvandrerbakgrunn; de får praktisert norsk språk, lærer sosiale koder og får kunnskap om det norske samfunnet. Dette er LDO enig i, men integrering og inkludering er en toveis prosess. Kommuner kan ikke basere seg kun på å inkludere minoritetsbarn og –unge i tradisjonelle fritidsaktiviteter som majoritetsbefolkningen er fortrolige med. De må også åpne opp for fritidstilbud som minoriteter er fortrolige med, og som barn og unge med majoritetsbakgrunn kan inkluderes i. I Oslo kommune er det for eksempel mulig å lære indisk dans gjennom den kommunale kulturskolen. Slik viser kommunen at minoritetskulturer er en selvsagt del av det kommunale fritidstilbudet, og de skaper et utvidet fritidstilbud til alle barn og unge.

Rapporten viser til at minoritetsbarn og unge tilbringer mer tid med familie og slekt enn unge med majoritetsbakgrunn. En tilpasning til en endret befolkning vil derfor være flere fritidstilbud som er tilpasset hele familien, i tillegg til god informasjon til alle foreldre og foresatte om kommunens fritidstilbud.

Ekspertgruppen skriver at fritidstilbudet delvis bør tilpasses minoriteter, men at det ikke er mulig å gjøre noe med alle barrierer. LDO forventer at offentlige myndigheter går lenger enn dette, og strekker seg så langt som mulig for å inkludere alle i fritidsaktiviteter. For eksempel undersøke muligheter for svømmedrakter eller turndrakter som tilfredsstillende religiøse påbud, fremfor å avskrive denne muligheten slik ekspertgruppen gjør. Eller at det legges opp til alkoholfrie samlinger fordi det er et gode for ungdom generelt å kunne omgås uten alkohol.

Rapporten viser til at fritidsklubber er populære blant ungdom med minoritetsbakgrunn, mens minoritetsforeldre kan være skeptiske til dette fritidstilbudet. LDO vil påpeke at en kan finne skepsis til fritidsklubber også blant foreldre med majoritetsbakgrunn. Kommuner bør derfor se nærmere på hvordan fritidsklubbene fremstår overfor foreldre generelt, og se nærmere på hvorvidt det bør være eldre ledere i klubben eller andre forhold som kan trykke foreldre generelt.

LDO støtter tiltaksforslagene om å øke informasjon til minoriteter om fritidstilbud. Ombudet vil legge til at det er viktig at denne informasjonen også gjøres kjent for offentlige og frivillige aktører som har mye kontakt med minoriteter, så som flyktningkontor, helsestasjoner, skoler, minoritetsorganisasjoner m.m.

Selv om rapporten omhandler fritidstilbud i regi av kommunene, er det på sin plass å vise til at de fleste kommuner har aktive minoritetsorganisasjoner som tilbyr minoritetsgrupper ulike former for aktivitet. Kommunene bør se verdien i dette og sørge for at aktivitetene støttes økonomisk og praktisk.

Sluttkommentar

LDO mener at en helt nødvendig forutsetning for å sikre et likeverdig tilbud at alle som organiserer fritidstilbud viser at de tar tydelig avstand fra alle former for trakassering og mobbing, og gir klare signaler om at alle er velkomne til å delta uansett kjønn, seksuell orientering, etnisitet og funksjonsevne. Det bør utarbeides konkrete tiltak og rutiner for å motarbeide alle former for hets og trakassering.

Del 2: Demokrati og deltakelse for ungdom

Likestillings- og diskrimineringsombudet merker seg at ekspertgruppen i denne delen av rapporten har valgt en generell tilnærming. Ombudet støtter forslagene til tiltak for å styrke ungdoms deltakelse og innflytelse i kommunene, men mener at et likestillingsperspektiv må tas inn. LDO vil understreke viktigheten av å sikre at alle unge har lik tilgang til samfunnsdeltakelse og til beslutningsprosesser. LDO mener at ulike behov og interesser må være representert i offentlige råd og utvalg. Eventuell utvikling av et standardisert opplegg for ungdomsundersøkelser (forslag 4), må sikre relevante data knyttet til kjønn, funksjonsevne og etnisitet.

Med vennlig hilsen

Beate Gangås
likestillings- og diskrimineringsombud

Bjørg Unstad
avdelingsleder